Tečaj XIX.

NOVICE
gospodarske, obertniške in narodne.

List 26.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta 1 fl. 80 kr., za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20 kr., za pol leta 2 fl. 10 kr., za četert leta 1 fl. 5 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 26. junija 1861.

Nekaj o tem, kar je kmetijstvu najbolj potreba.

Cesar Napoleon I. je nekdaj rekel, da treh rečí potrebuje za vojsko: perva je denar, druga denar, in tretja zopet denar. Ravno tako potrebuje skerben gospodar za uspešno obdelovanje svoje zemlje tudi treh reči, in sicer: pervič gnoja, drugič gnoja in tretjič zopet gnoja. Da si ga bomo za svoje potrebe dovelj napravili, moramo posebno skerb za-nj imeti, in gotovo ne bo previdnega in pridnega gospodarja težko stalo, da si ga saj več napravi kakor ga ima dosihmal.

Ni je skoraj stvarí na svetu, ktera bi se ne dala obberniti v gnoj, in vendar le se tako pogostoma slišijo pritožbe, da kmetovavcom gnoja primankuje.

Da odvernemo take pritožbe, treba je

pervič: da tako gospodarimo, da si pridelujemo več klaje, in si redimo več živine; potem bo mogoče,

drugič: na dveh, ali saj najmanj na treh oralih dobre zemlje eno živinče dobro in lahko prerediti, in

tretjič: da nehamo živino na pašo goniti, ampak da jo v hlevu redimo.

Kadar smo to tako vravnali, moramo za koristno napravo hlevov, gnojnišč in gnojnic skerbeti. Brez tega trojnega ni dobrega gospodarstva.

a. Hlevi.

Da se v hlevih nič ne pogubí od napravljenega gnojá, je treba, da se hlevi goveje živine, kónj in ovác, preden se v njih tlak napravi, najmanj za 4 pavce na debelo z ilovco zatolčejo, da se gnojnica v tla ne poceja in pogublja. Če se tla še s cementom (hidravličnim apnom), ki se ga lahko dosti dobí, ali z asfaltom prevlečejo, se gnojnica kar ne bo môgla iz hleva pogubljevati. — Treba je tudi, da tla nekoliko visé, da se gnojnica sama po sebi lahko odceja v žleb in v gnojnišče, iz gnojnišča pa v jamo, ktera je zraven gnojnišča nalašč za to napravljena, da se steka v njo preobilna gnojnica, s ktero se včasih gnojnišče polije, ali pa ki se kako drugač v prid oberne. Ovčji hlevi so malokje s tlakom previdení (flaštrani); vendar je to ravno tako potrebno in še potrebniše kakor pri hlevih goveje živine, zakaj v ovčjih hlevih ni žlebov, da bi se preobilna gnojnica (scavnica) odcejala v kakošno jamo, ampak nastel in ovčji gnoj jo morata čisto poserkati; kako pa jo bota poserkala popolnoma, ako je veliko uide skozi mehko zemljo v hlevu?

b. Gnojnišča

morajo vselej blizo in tikoma hlevov biti; ravno tako kakor hlevi morajo tudi gojnišča z ilovco zabite in s cementom ali sicer podflaštrane biti in tla gnojnišča tako viseti na eno stran, da se gnojnica lahko iz gnoja v jamo odceja, ki je zraven gnojnišča. Gnojnišče se napravi po številu goved ali kónj večje ali manjše. Čez 4 čevlje naj ne bode nobeno gnojnišče globoko, ako hočeš dobro gospodariti z gnojem. Napravi naj se pa, če je le mogoče, gnojnišče na bolj senčnati strani, da ga sonce preveč ne prepeka. Kjer se pa v takem kraji napraviti ne dá, naj se mu streha napravi, da se gnoj največje bogastvo kmetijsko, varuje največjega njegovega roparja — to je, sonca.

(Konec prihodnjič.)

Čbelarska novica.

16. in 17. kimovca (septembra) bo véliki zbor nemških čbelarjev v Gradcu. Čbelarski zbori, ki so vsako leto v kakem drugem mestu, so večidel od bližnjih in daljnih čbelarjev. Dvanajst vprašanj je določeno, o kterih bojo pomenki, na priliko: Kaj je treba storiti, da se čbele čez zimo dobro ohranijo? Koliko največ in koliko najmanj živeža potrebujejo čbele noter do tistega časa, da začno same méd nabirati? Kaj skušnje učé o potrebi pijače? Ktere rastline naj se sadé čbelam za pašo? Kako se najlože prazno satovje dobro ohrani za prihodnjo rabo? Ali je kaj razločka med laško in domačo čbelo? Kako se dá gnjila zalega odpraviti? in tako dalje. S tem zborom bo sklenjena tudi razstava cvetlic, sadja, grojzdja in mnogih rastlin, ki so čbelam ljubljena paša. — Vsak more deležnik biti tega zbora.

Gospodinjam kaj.

(Da se vam poleti meso ne usmradi), kupite si v apoteki kreosot-a. Ko ste meso oprale, vlite kreosota v vodo (na pol lota kreosota vzemite 1 funt vode, na lot kreosota 2 funta vode). Potem namočite meso v tej kreosotni vodi in obesite ga na zračno mesto, kodar sapa piše. Kreosot ima to sosebno lastnost, da varuje vsako stvar gnjilobe. Kreosot je tudi v dimu, v kterem meso sušimo, zato je prav za prav kreosot vzrok, da se suho meso dolgo derží.

Slovenci! povejte svetu,

na kaj se opirate, ko hočete in želite, prosite in zahtevate, da se vam upelje vaš jezik v vaše učilnice in vaše pisarnice?

....P. Slovenci imamo terdne vodíla, kterih se zvesto deržimo in nobenega prestopiti nas volja ni. Naše omenjene želje se opirajo na zdravo priprosto pamet, na nepodkupljivo pravico in na cesarske postave. Kdorkoli bereš naslednje verste, tri priče: pamet, pravico in postavo izprašuj, in po tem sodbo izgovôri.

Slovenci se tako-le modrujejo:

1. Neskončno modri Stvarnik je tudi nam vložil čutila in dušne zmožnosti; gotovo pa ne, da bi spale v nas, temveč da se budé, blažijo, likajo in mikajo. Izobraženje je tudi naših učilnic cilj in konec; torej smo v tem, da se ustanové tudi pri nas učilnice, enih misli z vlado. Toda po svoji slabi pameti si učilnic nikakor ne moremo misliti v korist narodu, ako se nam nevednežem, kakor nas naši „kulturträger-i“ po svetu razglasujejo, vede in uki dopovedujejo v jeziku, kterega naše matere niso učile nas. Kar

nič ne moremo zato, da Nemca ne razumemo, ako nemški z nami govorí. Ali Nemec, Lah, Francoz Slovenca slovenski govorečega morebiti razumejo?! V ptujem jeziku nas učiti, ali pa nič! Mislimo toraj, da se naj Slovencom slovenski dopoveduje po učilnicah in tudi po pisarnicah. Povejte nam: ali zamore kdo, ki ima le še zdravo, če tudi še tako priprosto pamet, drugače misliti, želeti, sklepati, pričakovati in zahtevati? Saj naša pamet ne spozná, kako bi to drugače bilo. Slovenca v ptujem jeziku za življenje mu potrebnih vednosti učiti, ni učilnica, je pa mučilnica. Tudi Slovenci davke plačujemo, akoravno ne lahko, ker smo revni, vendar pa vselej zvestó; tudi tega nam menda ne bo odrekel celi svet. Plačujemo deržavne, deželne in srenjske davke. Iz teh davkov se plačujejo stroški za učilnice in pisarnice. Ker menda učilnic ne narejajo in pisarnic ne vravnavajo nikjer le zato, da bi preskerbeli uradnike in učnike s kruhom, jih tudi na Slovenskem ne. „Se vé da ne, učilnice so vam v prid — mi boste djali — in ne temu, ki v njih učí.“ — Če je pa temu tako, nam naša pamet drugače kaže. V ptujem jeziku osnovana učilnica nam ne more biti v prid. Mislimo, da bi tudi Nemcom nič kaj ne ustregli, ako bi jim zato, da bi se tudi ptujega jezika naučili, slovenske učilnice in pisarnice osnovali! — Ali morebiti pa? Le poskusite!! Plačevati učilnice nemški osnovane pa vendar moremo; ali ni to v nebo upijoča krivica! Za naše denarje naj se nam šole ustanovljajo. Po tem mi hrepenimo; skaži nam kdo, da te pravice nimamo!

Kar sem do zdaj govoril od učilnic, veljá tudi od pisarnic. Tudi o njih bi po svoji pameti smeli pričakovati, da bi smel vsaki deržavljan v njih govoriti v svojem jeziku, pisma vlagati v svojem jeziku, odgovorov pričakovati v svojem jeziku, v zapisnike narekati v svojem jeziku, ker se v njem zamore do dobrega dopovedati, kar ga teži, prositi, česar želi, pa tudi zvediti, česar gosposka želi od njega.

Nemški, laški, ogerski, hervaški in serbski deržavljani te pravice vživajo, in kdor je količkaj prebrisane glave in brati in pisati zná, si marsiktere pisma do gosposke sam naredí in spiše, ali saj sam prebere. Le naši ljudje si morajo iskati kakega človeka, ki nemški zná, in si že zavolj tega tudi bolje plačati dá; le slovenski deržavljan vabíl, oklicov in razsodb, ki jih iz pisarnic dobiva, ako komu kaj ne plača, ne sme razumeti, brati, ker nemškega ne razume? — Oj pravica, kje si? — Ali je to ravnopravnost med deržavljani? Po svoji slabi, pa kakor se vam dozdeva, še nespačeni pameti, bi rekli, da ni. Če pa vendar je, bi prosili, da bi nas kdo podučil, kako strinjajo to z zdravo pametjo?

Kar pa tiče tako imenovane srednje učilnice (gimnazije, realke) svoje želje opiramo še na pravice, ki nam jih dajejo same cesarjeve postave, in tako-le mislimo:

Cesarska osnova gimnazijalnih in realnih učilnic od leta 1849 v pervo versto keršanski nauk stavi; koj za tem pa materni jezik, ki se naj učí po teh učilnicah. Glejte, koliko važnost cesar maternemu jeziku dajejo! Sto križakov temu, kdor zamore po zdravi pameti in neskaljeni pravici drugače, kakor si Slovenci odgovor mislimo, odgovoriti na nasledeje vprašanja: kteri narod na Kranjskem stanuje in prebiva? in: kteri jezik je na slovenski zemlji materni jezik? — Ako pa Slovenci, ki slovenski govoré, na Kranjskem, Štajarskem, Koroškem, Isterskem in Goriškem prebivajo, kako je to, da je slovenski jezik v naših učilnicah komaj le pasterk? — Ali po pravični ravnopravnosti, in ne velikoveč po krivični krivopravnosti?

Ako se z vsemi cesarskimi ukazi tako ravná, kakor z vsem avstrijanskim narodom danim cesarjevim zagotovljenjem ravnopravnosti, se pač ni čuditi, da je prišla deržava naša v skorej neresljive homatije. Po taki poti se ne more priti drugam.

Ali si upate pa morebiti reči, da presvitli cesar s tem zagotovljenjem niso resno mislili? Te misli bi nas Slovencov bilo strah, ker podkopava vse zaupanje, ki je deržavi in deržavljanom enako potrebno; mi Slovenci smo cesarju vedno zvesti bili in serčno udani in nikakor ne moremo verjeti, da bi cesarja kdaj ne bila volja dati, kar obljubuje in zagotovlja.

Kako je toraj to, da se pri nas še ni spolnila in se tudi zdaj ne spolnuje omenjena osnova od leta 1849? Smo li mi tega krivi ali kdo? — Ali jo je morebiti kak pozneji ukaz preklical? To nam ni znano! Velikoveč nas misli, da tacega ukaza bilo ni, še danes poterjuje slavni ukaz od 8. avgusta 1859, kterega so „Novice“ že tolikrat na pomoč klicale, in po kterem tudi slavni dr. Lovro Toman v deržavnem zboru poprašuje ministra Schmerling-a. — Brali smo omenjeni ukaz po „Novicah“, ki so ga nesle po celem svetu, brali v deržavnem zakoniku, v kterega menda niso stavili ukazov, ki nimajo veljave; brali ga pa nismo med oklici, ki jih dobivajo učilniške vodnije. Kdo je tega kriv? Mar li mi? — Ali se to pravi, cesarskih postav deržati se!

Verh vsega tega zdaj pa še navedamo cesarski diplom 20. oktobra 1860, podeljeno ustavo 26. februarja 1861 in cesarjevi nagovor, s kterim se je 1. maja 1861 deržavni zbor pričel; povsod nam je zagotovljena enakopravnost vseh narodov, in vendar je pri nas ne najdemo; kako je to? — Ali preveč zahtevamo, ako želimo, da bi nam cesarjeva beseda bila saj enkrat resnica? — In vendar se najdejo krivičniki, ki nas gerdijo in tožijo pred svetom, da smo prenapeti, prešerni, krivični in Bog vedi kaj še! — Ako smo si sami kaj krivi, da se nam ni že spolnila cesarjeva beseda, smo krivi le v tem, da se je nismo koj do dobrega poprijeli. Luterani so drugače ravnali. Komaj je bila izrečena cesarjeva beseda „verska enakopravnost“, že so začeli kamenje lomiti, ter vlagati vogelnik svojemu Božjemu hramu, in kmalo je stalo poslopje.

Enakopravnosti v jeziku bi se bili mogli mi Slovenci ravno tako terdo poprijeti. — Pa kaj, ker nam je pomankovalo mož, ki bi bili umeli presvitlega cesarja, še bolj pa mož, ki bi bili hotli spolnovati njegovo besedo! Imeli smo pa može, ki so ukaz od 8. avgusta 1859 ad acta djali, češ, da nas Slovencov ne zadeva, med tem, ko v deržavnem zakoniku stojí natisnjeno, da veljá za vse kronovine in narode.

Mislili so menda ti možje, da slovenske dežele niso kronovine, in da Slovenci niso narod! — Ali se drugače zamore sklepati o tem? — Če je pa temu tako, bi nam bili bolj ustregli, ako bi nam bili očitno povedali, da ne spoznajo kronovine kranjske, štajarske, koroške itd., in nas slovenskega naroda. Tedaj bi bili saj o kratkem zvedili, pri čem da smo in s kom se nam je boriti. Pa saj je zaperseženih zopernikov naših zvijača ena, da tavajo po skrivnih potih in se očitno ne kažejo sovražnih; in tako ravnajo za to, ker dobro vedó, da je veliko težje boriti se s sovražnikom skritim, kakor s protivnikom, kteremu gledamo v očí. Slovenci so se po tem takem do zdaj borili za pravice dežele in naroda, ki so jih bili jim zbrisali iz cesarstva avstrijanskega, morda tudi celó iz Evrope in svetá. — Taki boritvi ne more biti uspeh.

O goriški gimnazii.

(Konec).

b) O posamesnih delih govora. Večina laških in slovenskih imen ženskega spola izhaja v imenovavniku enojnika na „a“, ki se spreminja v imenovavniku množnika v obeh jezikih v „e“; postavimo lš. la donna, sl. žena, množnik lš: le donne, sl. žene. Vse druge slovenske in laške imena ženskega spola, ki ne izhajajo na „a“, imajo vendar v imenovavniku množnika končnico „i“; postavimo lš. „la vergine“, množnik „le vergini“, sl. „devica“; sl.

„nit“, množnik „niti“. Ravno tako izhajajo vse možke imena v slovenskem in laškem v imenovavniku množnika na končnico „i“; postavimo lš. „il gambero“, množnik „i gamberi, sl. rak“, množnik raki“ itd. Ravno to veljá tudi za priloge.

Pri zaimenih se dobijo med slovenskim in laškim jezikom take enakosti, kterih ne nahajamo, kakor samo pri romanskih jezikih, namreč Slovenci in Lahi imajo kratice (lš. i pronomi affissi) pri osebnih zaimenih; postavimo

laško	slovensko	laško	slovensko
io	jez	tu	ti
di me	mene, me —	di te	tebe, te.
a me, mi	meni, mi —	a te ti	tebi, ti.
me, mi	mene, me —	te ti	tebe, te.
—	meni —	—	tebi.
Instr. con me	z menoj —	con te	s teboj.

Tako tudi pri tretji osebi, samo da slovenske in laške kratice pri tretji osebi si niste tako enake, kakor pri pervi in drugi, in da Lahi imajo kratice tudi v množniku, Slovenci pa le v enojniku; postavimo, lš. „il padre ti da un pezzo di pane“, sl. „oče ti dá kos kruha.“ V tem stavku se zaime in glagol enako glasita v laškem in slovenskem in obá jezika rabita genitiv partitiv.

Mnogo enake si so tudi laške in slovenske prisvojivne zaimena, postavimo lš.: „i tuoi“, „i suoi“, sl.: „tvoji, svoji.“ Tudi oziravne zaimena imajo v slovenskem in laškem nekaj enakosti; postavimo: lš. che izg. ke, sl. ki.

Kar rabo osebnih zaimen tiče, je laška slovenski popolnoma enaka, ker tudi Lahi osebne zaimena pri glagolu le tedaj rabijo, kadar imajo naglas; ravno tako rabijo Lahi in Slovenci daljše osebne zaimena le, kadar imajo naglas, sicer pa kratice.

Pri glagolih si so končnice perve, druge in tretje osebe množnika popolnoma enake v laškem in slovenskem, namreč: mo, te, o; postavimo:

laško	slovensko
nutro	redim
nutri	rediš
nutre	redi
nutriamo	redimo
nutrite	redite
nutrono	redijo.

c) O besednem redu. Še veča enakost, kakor v posamesnih besedah, je pa laškemu in slovenskemu jeziku v besednem redu, kar naj dokaže par izgledov, ki imajo vsi enak besedni red v laškem in slovenskem jeziku.

lš. Quando sarebbero i giovani felici, se non lo sono nella giovanezza?

sl. Kadaj bi bili mladenči srečni, ako ne v mladosti?

sl. Da napredovanje ni enostransko, ampak občno, da se narodne močí razcvetó in obrodé sad, mora temelj narodnega življenja, jezik njegov, veljati v družini, v šoli, v cerkvi, v uradnijah, v vsakdanjem življenji.

lš. Acciocchè il progresso non sia parziale, ma generale, affinchè le ferze nazionali si sviluppino e portino frutta, deve la base della vita nazionale, la lingua di essa, valere nella famiglia, in scuola, nella chiesa, negli uffizj, nella vita quotidiana.

lš. Se tutti gli uomini fossero giusti, non vi sarebbe più l' ingiustizia.

sl. Ako bi vsi ljudje bili pravični, ne bi bilo več krivice.

Naposled naj omenim še to veliko enakost slovenskega in laškega jezika, namreč da tirjata laški in slovenski jezik povsod na enako vižo dve zanikavnici (negationes); postavimo: lš.: „il cieco non vede niente, sl.: slepec ne vidi nič“; lš.: „questo non sa nessuno, sl.: tega ne vé noben človek.“

2. Naj se obernem sedaj v djavno življenje in pokažem, kako se sploh godí Furlanom pri učenji slovenščine.

V Gorici več ali manj, bolje slabše govorijo slovenski jezik: gospodinje, ki same skupujejo sočivje ali zelenjad in sadje na tergu od okoli mesta prebivajočih Slovenk, — vsi rokodelci in kerčmarji, in štacunarji, ki se tudi nekako v svojih kupčijah s Slovenci pečajo, — celó oni Furlani, ki iz Furlanije vozijo turšico v Gorico na terg in jo prodajajo večidel našim goriškim slovenskim gorjancom, — da, še tudi posestniki v Gorici, ki imajo svoje posestva na Slovenskem, in ktere jim slovenski kmetje obdelujejo, tudi ti kramljajo slovensko. Kdo tedaj, bodo me bravci vprašali, ne govorí slovensko v Gorici? To mi je težko odgovoriti. Bodo mi pa nasprotniki rekli, res je, da vsi uni ljudje v Gorici govorijo slovenski, al tako, da Slovenca ušesa bolijo! Te gospode poprašam pa, kako govorijo naši Slovenci in Slovenke okoli Gorice furlanščino, ktere so se naučili le na goriškem tergu pri prodajanji in vkupovanji? Odgovorim jim, da jo kramljajo ravno tako, kakor Goričani našo slovenščino!

Naj povem še neke dogodbe zadnjih let na Goriškem, da pokažem, da so se nekteri laški ali furlanski sinovi s samim lastnim pridom naučili slovenski jezik gladko govoriti in čisto pisati. Znano je, da na Goriško-Slovenskem so ljudje bolj pobožni in da duhovnike bolje spoštujejo, kakor sploh na Goriško-Furlanskem; tudi je znano, da so slovenske fare na Goriškem z materialno plačbo bolje preskerbljene kakor na Furlanskem: ni čuda tedaj, da so furlanski duhovniki od nekdaj želeli, zadobiti slovenskih far; al to se je le redko zgodilo, da so jo dosegli, ker niso umeli slovenskega jezika. Tem bolje me veselí povedati, da poznam nektere duhovnike, rojene Furlane, ki so se poprijeli slovenskega jezika že potem, ki so bili v duhovski službi; naučili so se ga in dosegli so slovenske fare, kjer se duševno in materialno prav dobro imajo.

Tako bi se dalo o tej jezikoslovni zadevi še veliko pisati, al ker mi ni namen pisati primerljivno slovnico laškega in slovenskega jezika, naj bo toliko zadosti, da spoznamo, da slovenski in laški jezik imata velike enakosti med seboj, in da v tej reči se ne more meriti z laškim jezikom noben drugi neromanski jezik, kakor naš. Pri taki enakosti slovenskega in laškega jezika v izgovarjanji, v sklanjbi in pregibu, v besedoredu in v osnovi govora sploh, ni dvomiti, da kakor se Slovenec prav in gladko naučí laškega jezika, se bode tudi Lah naučil ravno tako lično v slovenskem jeziku govoriti in pisariti, ako ga bo le volja prava; brez truda in terdne volje pa nič ne opravi ne Lah ne Slovenec! Naj bi se slovenskemu jeziku djavno spoznale enake pravice kakor laškemu ali nemškemu, postale bodo tudi okoliščine v Gorici našemu jeziku ugodnejše; slovenski sin se ne bo več sramoval svojega maternega jezika; slovenske družine v Gorici bodo slovensko govorile, in te se bodo tudi pomnožile, ker pri vseh uradnijah v Gorici nekteri uradniki bodo Slovenci; slovenski jezik se bo tudi rabil v družbah omikanih ljudí; da se bo pa pri takih priložnostih tudi voljni Furlanček naučil našega jezika, kdo bo to dvomil?

Pomislimo tudi, da po sedanjem sistemu bil je za Lahe in Slovence v celi gimnazii nemški kot učni jezik, in vendar se ga niso Lahi in Slovenci učili kot v štirih normalnih šolah, in sicer popred, kakor so podlago imeli v svojem maternem jeziku. Ako se bo pa Lah ali Furlan učil slovenskega jezika skozi šest let — od tretje in četerte normalne šole naprej — in sicer potem, ko bo že imel podlago v svojem maternem jeziku, vprašam, kako po tem takem ne bo mogel biti Lahom ali Furlanom slovenski kot učni jezik v zgornji gimnazii v Gorici?

Kar gosp. pisatelj piše zastran normalnih šol, da bi se mogli Lahi slovenskega, in Slovenci laškega jezika učiti že v tretji in četerti normalni šoli, s tem se ujema popolnoma tudi moje mnenje, in sicer to že z ozirom na nižjo in višjo realko v Gorici, ker tudi v realki se bo mogla

vrediti jezikoslovna. Kako bi se to izpeljati dalo, naj se oglasi, komur je osnova realk bolj natanko znana, kakor meni. Resnica pa ostane, da pri povzdigi slovenščine na Goriškem mora se že začeti v ljudskih šolah.

Kako bi se dale prestrojiti in povzdigniti ljudske šole na goriško-slovenskem, hočem, ako Bog dá, vprihodnje razjasniti.

Dopisi.

Na Dunaji 22. rožnika. ○ — Silna žalost nam serce mori. Zakaj nek? bote vprašali. Zato, ker vidimo, da se domoljubi zemlje slavenske še vedno čertijo, da se jim v eno mer hudobni nameni podtikujejo in vsemu svetu sumljivi stavijo; — ker vidimo, kako se ustavna ravnopravnost slovanskemu narodu odločuje, da bi se proti svoji koristi in zdravemu umu svojim pravicam odrekli, zatajili in se lastnoročno umorili; ker vidimo, kako malo se postave po pravici in sedanjemu času primerno tolmačijo; kako se s šuntanjem brat nad brata vzdiguje in keršanski postavi: „kar nočeš sebi, ne stori drugim“ nesramno v obraz bije in tako mir, edinost in zaupanje ter obravnava v smislu ravnopravnosti podira. Da, velika žalost je, če pomislimo, da mi Slovenci, čeravno smo udje ustavne avstrijanske deržave in z bremeni kakor drugi narodi obloženi, že skoraj upanja več nimamo, ravno tiste pravice in dobrote vživati, ki jih so ali jih bodo drugi deležni! Veselili smo se (in kdo nam bo veselje zameril?), da se bodo na deržavnem zboru tudi slovanske zadeve dostojno cenile; al kam meri sedaj njega večina? Veselili smo se, da bode gospod minister na Toman-ovo interpelacijo že skor pred 3 leti oklicano postavo berž v življenje vpeljal in tako spolnil to, kar je zamudila prejšna sistema. Al tudi to upanje je splavalo po vodi, odkar smo 19. rožnika čuli odgovor, da ne poterdi naravnost postave od 8. avgusta 1859. Mislili smo, da pri ustavni vladi veljava narodnega jezika ni le dar iz vladnih rok, ampak da je sveta in neoveržljiva narodna pravica, ki brez pogodb mora obveljati. Zmotili smo se. Gosp. minister pravi, da se bo sicer na narodnost ozir imelo, da pa je veda poglavno načelo šolsko; tedaj se dosledno v takem jeziku ne more učiti, ki je premalo omikan in ima premajhno književnost. Al za božjo voljo! kako je mogoče jezik izobražiti in knjige spisati in slovstvu na noge pomagati, ako se to v šolah ne začne in v vsakdanjem življenji ne doveršuje? — Toliko bolj pa nas je osupnil ta ministrov odgovor o zadevah narodnega jezika v šolah, ker je ravno v tem zboru o protestantiških zadevah za Tirolsko prav kategorično oklical vérsko ravnopravnost in rekel: Bog ne daj, da bi Tirolci se tej kaj ustavljali! Ako mora za tiroljsko liberalnost obveljati, čemu se delajo za nas izjeme? Enake pravice morajo povsod veljati ali pa nikjer. Nekako bolje nam je pri sercu danes, ker se je dr. Toman oglasil in svetu s krepko besedo pokazal, da je izmed poslancov slovenskih dežel vendar eden se najdel, ki pozna rane našega naroda in terja enake pravice tudi za-nj v vsakem oziru in v ravni tisti meri kakor za druge narode; mili Bog le daj, da njegov domoljubni trud ne bo brez uspeha! Drugo tolažilo je tudi, da se bode jugoslavenska akademija kmali odperla; pervi dan, ko se snidejo udje, nam bode priča, da nismo zgubljeni tudi mi Slovenci ne; pričal nam bode tudi, kaj lastna bramba pomore in da če si človek sam pomaga, mu tudi Bog pomaga! Tedaj darujmo za bolje ustanovljenje in pospeh tudi mi po svoji moči in pomagano bode v duševnih interesih nam in bratom našim, ki se zdaj tako možko za politiško svobodo poganjajo in svetu kažejo, da niso rakovci, kakor se psujejo sploh vsi Slovani od leta 1848 sploh brez pomislika na to, da so — rešili Avstrijo! In povem vam, da jo bojo še, ako jim bode pravična vsem svojim narodom, ker ne bodo pripustili, da bi Magjari na njih razvalinah postavili svoj „Magyarorszag“ ali ko bi Nemčija hotla Avstrijo spraviti pod supremacijo svojo.

Iz Zagreba 22. junija. K. Ž. — Debata o kraljevskih preposicijah se je začela — al da pravo kažem, dospela je že skoro do verha. Samo enmalo še bo treba tresti in pretresevati in dozorelo jabelko bo odpalo! Z rešenjem perve kraljeve preposicije, namreč o ustanovljenji razmirja proti Ogerski, se bo ob enem tudi druga kralj. preposicija o ustanovljenji razmirja proti Avstrii rešila, ker ena je v drugo tako zapletena, da se nobena za se razpletati ne dá. O pervi kraljevski preposiciji so trije predlogi, namreč predlog osrednjega odbora, predlog poslancov grada zagrebškega in predlog Kvaternikov. Perva dva predloga sta si bistveno skoro enaka, samo da je predlog poslancov zagrebških diplomatičneji. Oba pa predlagata zavezo z Ogerskim pod posebnimi pogodbami. Ktere in kakošne so te pogodbe, to tukaj razlagati bi me predeleč peljalo, samo to rečem, da so skoz in skoz dostojne neodvisnosti hervaške krone Zvonimirove. Kvaternikov predlog je osnovan na historičnem pravu, ter ima tako stalno, tako široko podlago, da nobeden proti njemu česa ugovarjati ne more. Glavno načelo njegovega predloga je: ne levim, ne desnim potom iti, ampak samo svojim; to je, ne z Magjari ne z dunajskim ministerstvom, ampak neposredno z ustavnim kraljem samim se v pogovore in dogovore puščati. Al težko da bi ta misel obveljala, ker zunaj zbora ima več zagovornikov, kakor v zboru. Od vseh govornikov do danes še nobeden ni na njegovo stran stopil! Celó taki govorniki ne, ki so drugač vedno zagovarjali neodvisnost, samostalnost, idejo jugoslovanstva itd. Pred ko je Kvaternik svoj predlog prebral, je v skoro tri ure dolgem govoru jasno dokazal, da zaveza z Ogerskim bo v vsakem obziru Hervatom več škode kakor koristi prinesla, al govoril je, kakor smo se kmali prepričali, gluhim ušesom. Kvaternik si je v zgodovini jugoslovanstva po tem svojem predlogu slavno mesto zadobil. Nisem bil nikdar srečen prerok, pa mislim, da morebiti že ne čez dolgo časa se spoznalo bode, da on edini imel je prav. Tudi nas Slovencov ni pozabil v svojem predlogu. V §. 3 tako-le pravi: „Za slučaj razsapa niemačkoga saveza, da se sloveno-hrvatske pokrajine, kao: Goricu i Gradišku, Korušku, Kranjsku te Marku vindičku (med Sulmom, Murom, Dravom i Savom ležeću) kruni hrvatskoj, ako bi to prenapomenute pokrajine zaželile, pridružiti ne bi propustio; za da tužni ondašnji narod pošlje hiljadu-godišnjeg robovanja uzmogne starodrevno, poviesti osigurano si pravo i slobodu s ostalim si narodom hrvatskim več jednom uživati.“ Tudi gospod Vončina je ko izvestitelj predloga osrednjega odbora se spomnil sorodnikov Slovencov: „Da nenapominjem ništa drugo, hoću, da vas sietim gospodo zastupnici! na ona orudja germanizacije, što ih je tudja uprava iz posestrime zemlje Slovenije ovamo pozivala u hudobnoj namieri, da narodu našem slovensku braću omrazi, nadajuć se, da ćemo značaj slovenskoga naroda suditi po značaju odmetnici oči otvoriše, da slovenskomu narodu bratinsku ruku pružiti i s njim u što užji duševni savez stupiti valja itd.“ — Zdaj pa še nekaj! V več časopisih in tudi v zadnjem in predzadnjem listu „Novic“ smo brali, da se v nekterih krajih slovenske štajarske nabirajo podpisi za konterpeticijo proti naši, ki smo jo s skoro 20.000 podpisi na ministra Šmerling-a poslali. Mi štajarski Slovenci tukaj v Zagrebu očitujemo, da vidimo v takem početju zgolj prevare ljudstva, zakotno agitacijo proti politiški individualnosti slovenskega naroda in šuntanje in huskanje ene narodnosti proti drugi. Dalje smo spoznali, da ta stvar od nobenega drugega podtaknjena ne more biti, kakor od nemškutarskih uradnikov, še zmiraj živih udov obglavljenega Bachovega sistema, ki se morebiti bojé službe zgubiti, če bi se slovenski jezik v urede upeljal. Proti vsem tem mi javno in slovesno prote-

stujemo, ter prosimo naše domorodne rojake na Štajarskem, naj se s celo silo zoperstavljajo in upirajo takim početjem, če je mogoče, pa tudi imena poedinih ljudí, ki se udeležvajo nabiranja pseudopodpisov, po „Novicah“ naznanjajo, da jih poznamo. — Na protigovor g. barona Härdtla, da je zgolj laž, kar je v „Polit. Rückblicke“ zoper njega pisano in kakor v drugih časnikih tudi v poslednjih „Novicah“ v mojem dopisu bilo omenjeno, razglaša gosp. Mirko Bogović, pisavec onih „Rückblicke“, da vse to, kar je iz Härdtlevega pisma od 20. julija 1856 povzeto, ni žalibog izmišljeno, ampak od besede do besede je žalostna resnica, kar bode z mnogimi drugimi rečmi vred kmali očitno dokazal.

V Reki 13. junija. * Ker že dolgo časa nisem bil v Reki, mislil sem se tudi jez tjè podati, da bi vidil, ali je res, kar se o Rečanih po svetu trobi. Al ne samo, da je res, kar sem slišal in bral o reških zadevah, ampak še sem marsikaj novega opazil. — Ko v mesto stopim, vidim cerkveni terg in nektere ulice s trobojnimi (se vé da madjarskimi) barjaki prepreženе, zmed kterih so nekteri 10, nekteri 8 ali tudi več laktov dolgi bili, z nekterih okenj in štacunov so tudi manji kot metuli molili. Opazil sem tudi sèm ter tjè z zelenim jesenom okinčene okna, vrata in balkone, in ljudí praznično oblečene po mestu se sprehajati. Toda sem mislil: Kak velik gospod bo menda prišel v Reko, ker je mesto tak ozaljšano. Pa res nisem se prevaril v svojem mišljenji, ker malo za tem sem vidil procesijo s sv. sakramentom iti po mestu; bila je namreč osmina sv. rešnjega Telesa; Gospod vseh Gospodov je hodil po mestu. — Sprehajaje se gori in doli po gospôski ulici s svojim znancom zagledam kup ljudí, ki so pred kavarno stali, tobak pili in jezno se pomenkovali. Vsi so bili po magjarsko oblečeni, ali saj magjarske klobuke in kalpake s puranovimi peresi so imeli na glavi. Ko sem prijatla poprašal, kaj nek imajo ti gospodje, da se tak serdito in ozbiljno razgovarjajo? mi je rekel: „danes ob 8. uri bode županijski zbor; menda kterega zastopnika tako pisano gledajo, ki se memo njih sprehaja, ker Hervati so Rečanom anathema (proklestvo). Najlepše mi se je pa vidilo, kadar sem zagledal verpo gospá in gospodičin z magjarskimi klobuki in kalpaki, ki se pa od možkih v ničemur ne razločujejo, samo da imajo daljšo peresnico, ktera kot sablja ali kuhinska metlica v zrak molí. Mislil sem sam pri sebi, kako srečen bi bil sedaj Istran, ki včasi množico puranov z velikim trudom po mestu prodaja in jih ne more razpečati; sedaj bi svobodno meso doma pojel in bi same peresa ložej in draže prodal, ko včasi v jeseni purane. — Na enkrat, ko sem ves zamišljen vse to premišljeval, vidim posebno prikazen. Proti meni pride mlad mož celó magjarski oblečen v rudečih hlačah. Precej poprašam prijatla, ali so Rečani magjarsko posado dobili, ker husara vidim po ulici se sprehajati. Smejoč mi odgovorí: „e takvih husarah imademo više ovdje, ma to nisu husari, no one mačke, koje su veljače mjeseca tako ružno po gradu krnjevčale.“ In ko je bila Reka v obsadno stanje djana, mi pravi nadalje, je ena teh mačk odšla v Pešt, da bi se tam po magjarski mjavkati naučila, ker pa tam tudi dovelj imajo takih mačk, in se magjarsko mjavkanje z reškim ne slaže, je reška mačka prišla (re infecta) z rudečimi hlačami nazaj. Toda to niso husari, ampak to so le mačke, ki z svojim mjavkanjem nam ponoči večkrat godejo.

Prav smešno mi se je zdelo, kako morejo Rečani magjarski element toliko ljubiti, kteri le laško poreklo in navado visoko čislajo, in vso svojo omikanost Lahom pripisujejo. Že stara pravlica je, da obleka ne dela samostanca, tak menda tudi z motozi prepreženе jope, rudeče hlače in pol lakta dolga peresnica za klobukom ali kalpakom ne storí Magjara, ker tak Magjar bi tudi mogla opica biti. — Ko sem se teh hervaško-primorskih laških Peštancov do sitosti nagledal, začne stari posestnik v želodcu kljukati, in mi pravi, da je 9 ura. — Tedaj grem v nemško kavano „Caffé tedesco“, ker narodne kavane v celi Reki ni.

(Konec prihod.)

V Gradcu 20. jun. Fr. S. — Nemila smert nam je pokosila žlahno cvetlico. Umerl je 17. dan t. m. v tukajšni mestjanski bolnišnici, kamor je pred kratkem prišel zdravja iskat, gosp. Ferdinand Bavman, bogoslovec 4. leta, labodske škofije, v 25. letu svojega življenja za pljučnico. Prišli so k sprevodu oče, brat, sestre in žlahta, iz mariborskega semenišca visokočastiti gosp. duhovni pastir Kosar, gospod profesor Herg in vsi sošolci, kakor tudi njegova krajana; med drugimi graškimi duhovni tudi gosp. profesor dr. Lehmann in dr. Knupleš. Sledno čast mu skazaje ga je sprevodila večina tukajšnih bogoslovcov, akoravno njim je rajni tujec bil. Pod vodstvom gosp. Dragotina Gavbi-ja so mu pevci graškega bogoslovja na pokopališču zapeli milo pesmico. Rajni marljiv in pobožen mladeneč, izversten učenec, iskren Slovenec in serčen domoljub počiva sedaj dalječ od domovine pri sv. Petru v Gradcu. Bodi mu zemljica lahka!

* **Iz Celovca.** Naša „Klagenfurterca“ oznanuje, da bode pervega julija v Celovcu se začel nov časopis; ime mu bo: „Zeitung für Kärnten“. Prav je, da dobimo neodvisen in liberalen časopis; vsi smo ga že davno pričakovali. Pa veste Slovenci, kdo ga bo vredoval? Tisti gospod, ki se je ravno skazal kot najhujši nasprotnik slovenskih pravic: Častiti gosp. dr. Alojz Husa. Kar je dr. Jiskra na Moravskem, je dr. Husa na Koroškem. Žalostno, da so Slavjani Slavjanom najbolj sovražni! Česa se imamo od novega časopisa nadjati, se lahko dozvemo tudi iz besed, s kterimi se novi časopis oklicuje. Gospod vrednik prosi za podporo, „dass das Blatt in die Lage kommt, zur Fortpflanzung deutscher Kultur und Bildung sein Schärflein beizutragen“. Se vé da se zraven tudi Slovencom sladkari rekoč: „Wir versichern, dass wir die gerechten Ansprüche Aller gleich vertreten werden, seien sie Bewohner diessseits oder jenseits der Drau, sind sie doch Alle treue Kärntner“. Mi poznamo tisto nemško kulturo in nemško pravičnost gosp. dr. Husovo, in gorjé nam Slovencom, ako si damo natvesti njegovo nemško kulturo, in nam pojde po njegovi pravičnosti!

Pa Slovenci, ne dajmo se! Naš materni jezik, naša katoliška vera, naša kerščanska omika in naše božje in deržavne pravice naj nam bojo nad vse! Zatoraj ne dajmo se!

Tukaj v Celovcu bomo delali in se trudili, največ ko moremo; pa le tudi po drugih mestih in krajih delajte in se trudite, kolikor premorete. V Celovcu bo na svitlo izhajal nov časopis v nemškem jeziku, ki bo branil naše pravice zastran jezika, vere in svobode. Že smo ga oznanili v „Klagenfurtarci“ tako-le:

Einladung

zur Pränumeration auf die deutsche Zeitschrift *„Stimmen aus Inneröesterreich“*, Beiträge zur Durchführung der nationalen, religiösen und politischen Gleichberechtigung.

Unter diesem Titel erscheint vom 1. August l. J. in der Leon'schen Buchdruckerei eine Zeitschrift folgenden Inhalts:

I. „Leitende Artikel“ über didactische und nationale, sociale und administrative, religiöse und politische Interessen mit besonderer Berücksichtigung der von Slovenen bewohnten Provinzen.

II. Eine „Zeitungsschau“, in welcher interessantere Artikel anderer, besonders gegnerischer Zeitungen vorgeführt und gebührend besprochen werden.

III. „Original-Korrespondenzen“ aus allen österreichischen Provinzen, worin öffentliche Angelegenheiten zur Sprache gebracht und gewürdigt werden.

IV. „Skizzen“ über die wichtigern Gegenstände der Reichsraths- und Landtags-Verhandlungen mit Beifügung der nöthigen Bemerkungen.

V. Eine „Chronik“, in welcher die vorzüglichern

und einflussreichern Weltereignisse bündig zusammengestellt und mit einer Kritik begleitet werden.

Die Grundlage, auf welcher sich die „Stimmen aus Innerösterreich“ bewegen werden, ist der moderne Rechtsstaat nach Massgabe der im allerhöchsten Diplome vom 20. Oktober 1860 gezogenen Grenzen, und der aus dem einfachen Rechtsprinzipe: „Gleiche Lasten — gleiche Rechte“ abgeleiteten Grundsätze.

Diese „Stimmen“ erscheinen in Heften von 4 Druckbogen an jedem 32. Tage, so dass bis Ende December 24 Druckbogen erschienen sein werden.

Das erste und zweite Heft mit 8 Druckbogen erscheinen zusammen am 1. August, das dritte Heft am 2. September, das vierte am 4. Oktober, das fünfte am 5. November und das sechste am 7. December.

Der Preis für diese 6 Hefte beträgt ohne Post in der Leon'schen Buchhandlung 2 fl., mit Postversendung 2 fl. 50 kr. oest. W.

Die vollständige Durchführung der Gleichberechtigung aller Religions-Gesellschaften, aller Nationalitäten und Sprachen, aller Staatsbürger, Völker und Länder ist anerkannt die Grundbedingung der Hebung, des Fortschrittes, der Blüthe und des Glanzes Oesterreich's. Wir zählen Millionen und Millionen wahrer und begeisterter Patrioten und Freunde unseres herrlichen grossen Vaterlandes. Sie Alle, namentlich jedoch die Innerösterreich's, lade ich höflichst ein, ja bitte sie herzlichst, mein patriotisches Unternehmen durch zahlreiche Pränumerationen wie auch durch gediegene Artikel und Korrespondenzen gütigst zu unterstützen.

Die Pränumerationsgelder bitte ich entweder mir oder der Leon'schen Buchhandlung portofrei einzusenden, und zwar recht bald, um bei dem sogleich zu beginnenden Drucke die Stärke der Auflage bestimmen zu können.

Klagenfurt den 8. Juni 1861. Andr. Einspieler,
Eigenthümer und Redakteur.

Bo se pa morebiti kdo čudil, da za slovenske pravice bo govoril časopis v nemškem jeziku. Gospodje, ki imajo oblast v rokah in nam pomagati morejo, so Nemci; gospodje, ki nas ponemčiti hočejo, so Nemci; gospodje, ki so slovenske kerví pa žalibog nemškega duha in z našimi nasprotniki potegujejo, so skoraj tudi že Nemci. Nemcom moramo pa resnico in pravico po nemško povedati; mislimo, da nam bo to več pomagalo, kot deset časnikov v slovenskem jeziku, ki jih pa Nemci brati nočejo ali ne znajo. To so naše misli! — Slovenci! ako si vsi — na Koroškem, Štajarskem, Kranjskem, Goriškem in Isterskem, vsi Slovenci po „Notranje-Avstrijanskem“ lepo in bratovsko v roke sežemo, nas ne premoti in ne premaga nikdo. Pomagajmo vsakdo po svojem! Nekteri z dnarjem, da si časopise naročé in jih tako podpirajo; nekteri s peresom, da pridno spisujejo za naše pravice, jih možko branijo in naše rane in bolečine serčno odkrivajo, naj jih svét zvé in pomagajo tisti, ki so prejeli od Boga oblast in dolžnost.

Vso našo omikano gospodo, duhovno in posvetno, prijazno in ponižno prosimo, naj nam pod ramo segajo in pomagajo! Božja pomoč!! Naša nevarnost in sila je zdaj velika; nam Slovencom, posebno Koroškim, gré za glavo: „Kjer pa je največa sila, tam je Božja roka mila.“ — Mi pa obljubimo, da bomo svoj časopis vredovali v enakopravnem, katoliškem in lojalnem duhu. Zastran našega jezika bomo se potegovali zato, da naš slovenski jezik dobiva po slovenski zemlji tiste, pa vse tiste pravice, ki jih ima nemški jezik po nemški zemlji. Zastran svete vere bomo terdni in zvesti katoličani, pa ne bomo drugih černili ali preganjali, tudi vsega ne hvalili, kar se nahaja po katoliškem svetu: „svobodna cerkev v svobodni deržavi“, bo naše geslo. Zastran politiških pravic bomo lojalni in se možko deržali cesarskega diploma od 20. oktobra 1860, bomo stali na strani autonomistov v deržavnem svetovavstvu.

Tako si bomo prizadevali mi spolnovati svojo težko nalogo; Slovenci! prosimo, da storite tudi vi svojo dolžnost. Z Bogom!

Tako naznanja „Slov. Prij.“ novi nemški časnik v slovenskem duhu. Že v poslednjih „Novicah“ smo ga pozdravili s serčnim „dobro došel!“

Iz ipavske doline 22. rožnika. ☉ — Kar je sviloreja zlo oživela, je reja murbinih dreves najboljši prihodek, ker se murbino listje lahko in dobro prodá, ako se domá ravnajo sviloprejke ali „kavalirji“ kakor jih tukaj imenujejo; v 6 tednih se lep dnar zasluži. Ta teden se je kupčija z galeto začela; plačuje se funt najboljše do 2 gold., nižje pa do 1 gold. 50 kr.; cena ta je dosti nižja memo lanske; nevem, kaj je letos tega krivo?*) — Vročina hudo tukaj pritiska; ako Bog kmali dežja ne dá, more vse spečenine zveneti; terta dobro kaže, ker je v lepem odcvetela; če kakošna posebna nesreča čez njo ne pride, se je nadjati letos jako dobrega vina. Bog daj!

Iz Ljubljane. V 141. listu „Laibacherce“ sta odgovorila gospoda Heiman in Issleib „Novičnim“ dopisnikom iz Kranja in iz Ljubljane v 25. listu, ktera nista prepira začela, ampak le razdražena bila po „Triesterci“ in „Laibacherci“. Ker je vsako vredništvo odgovorno za spise v svojem listu, in ker oba protigovornika se hudujeta le bolj na „Novice“ v obče, mora vredništvo samo danes spregovoriti besedico. „Novice“ se odnekdaj, to je od leta 1843, trudijo za omiko našega naroda in omiko jezika. Pravična obveljava našega jezika v šoli, uradnijah in javnem življenji jim je bila pa zato najbolj pri sercu, ker se more s pametjo kregati, kdor tají, da je omiko vsakega naroda le v njegovem jeziku in omika vsakega jezika le po njegovi djanski rabi mogoča. Hvala Bogu! da tudi nam te zdrave pameti dozdaj še ni zmešal in da še nikoli nismo bili juda-iškarijoti, ki zatajujejo svojo domovino. To je naš „Standpunkt“ in mora biti vsakega, komur je za omiko narodno v resnici mar. To bi mógli tudi Vi gosp. Heiman spoznati, ker Vas štejemo med liberalne ljudí. Al dozdeva se nam, da Vam nemški „Zopf hängt von hinten“, in da bi tudi pri nas na razvalinah našega naroda radi povzdignili bandero nemške „kulture“. Kultura je v vsakem jeziku mogoča; Gerki in Rimci so jo kadaj imeli v svojih rokah, in kakor so Nemci, da z vašimi besedami govorimo, kulturo sesali iz gerških, latinskih virov in jo sesajo sedaj iz francozkih, talijanskih in sèm ter tjè tudi iz slovanskih, tako jo tudi mi lahko sesamo iz vseh teh in tudi nemških, ktere dostojno čislamo, pa ne, da „bi se podlagali ptujcevi peti“, in da bi mislili, da znanj nemstva ni zveličanja. To dobro premislite in ne skerbite za blagor naše dežele, ktere celó nič ne poznate, zakaj Ljubljana ni Krajna, in nikar ne zaničujte našega jezika, kteri Vam je tako neznan kakor nam kineški. Pustite skerb za omiko našega naroda našim ljudém. Saj samí dobro veste, kako lahko se majhna srenjca protestantov hudo zdraži, če človek le svojo termo terdi. Koliko več razpertij si pa na glavo nakoplje, ako se kdo utikuje v narodne rečí, ki so mu čisto neznane. Da ste se nam v omenjenem listu tako odkritoserčno spovedali, kako ste od judovske vere prestopili v protestantiško, celó treba ni bilo, ker Vam tega nihče očital ni in tudi ne bo, ako bi morebiti kadaj za dobro spoznali, prestopiti celó k naši veri. V to spoved Vas je zapeljal le prestavljavec „Novičnega“ sostavka, ki, če je morebiti tudi kakošen profesor, tistega sostavka

*) Morebiti je vaša galeta slaba, ali pa so vas kupci opeharili? Mi nasproti smo slišali, da je pri nas na Dolenskem že funt kokonov za 5 gold., na Notrajnskem v Premu nek celó za 10 gold. zaaran. Ali je res tako ali ne, se bomo kmali prepričali; to pa za gotovo vemo, da kmali iz začetka sta se priklatila dva Laha k nam, ki sta z mnogimi izgovori sleparila ljudí, da jim prodajo galeto po celó nizki ceni. — Tudi brez mark. Vred.

razumel ni; mi smo tam le govorili o „Leitartikelnih Laibacherčnih“, kteri so zgolj variacije velikih dunajskih judovskih in protestantiških časnikov, s kterimi pa dr. Issleib svojo majhno kramo prodaja. Da Vas je dopisnik iz Kranja štel v tisto nam dobro znano „kompanijo“, ki zoper vsako národno stvar slovensko tako gerdo pisari po časnikih, mu ne smete zameriti, zakaj sploh je znano, da ste tudi Vi eden tistih korespondentov, kakoršnih nobena druga dežela nima, in dr. Issleib sam je unidan to nekemu gospodu (ou Vam bo že povedal kteremu) razodel. Dr. Issleiba sicer to bôde, da se korespondenti z imenom imenujejo; al sedaj je očitnost povsod vpeljana; kaj se bojo nek časnikarski korespondenti pod mernik skrivali? Naj jih zvé celi svet, in če se pretresajo mestni odborniki, deželni in deržavni poslanci, vredniki časnikov, zakaj bi le korespondenti v těmi sedeli? — Sedaj pa le še eno. Ker se Vi tako iskreno potegujete za nemško supremacijo in za ravnopravnost judov in protestantov, kaj nek bi od nas katoliških Slovencov mislili, ako bi mi dali svoje verske in narodne pravice z nogami teptati? Pervo je, da se v svojem domu za svoje pravice potegujemo. Če na Vašo milostljivo koncesijo: „dass man die slovenische Sprache gründlicher lesen und schreiben lerne“, bi mi odgovorili, da tudi mi judom in protestantom le dopuščati hočemo, da znajo talmuda ali Lutrovo sv. pismo domá lepo prebirati, kaj bi Vi nek na to koncesijo odgovorili? Ali nam tedaj bote zamerili, da pred pravicami za juda in protestanta terjamo pravico za naš narod? Saj vendar se še gotovo spominjate, kaj je že Kajfa judom svetoval (Evang. Joan. XVIII. 14), da je bolje, da umre en človek, ko da se cel narod pogubí.

Sedaj mora pa še „kosček papirja“, kakor „Laibacherca“ „Novice“ imenuje, dr. Issleibu nekaj odgovoriti. Dobro vemo, da Vam in ljudem Vašega bandera ta „kosček“ papirja strašno preseda in da „ose“ in „seršene“ moti „in dem andern Lager“. Cela dežela vé, da je „Laibacherci“ ravno toliko mar za pravice slovenskega naroda, kakor „Pressi“, „Oest. Ztg.“, „Ostd. P.“ itd. za pravice avstrijanskih Slovanov. Naj nam pokaže le en sostavek, kar je pod dr. Issleibovim vredništvom, v kterem ima besedo za naše pravice! Ali pa poglejmo „Blätter aus Krain“; že davno so dobili ti listi ime „Blätter aus Asien, Afrika in Amerika“ in ko jim unanje beletristike ali suhoparnih pesmic zmanjka, se spravijo nad „Mägen der Wiederkäuer“, ali najamejo kritiko, ki hudobno zaničuje eno najboljših slovenskih knjig itd. Da more tudi službeni list pravičen biti narodu svoje dežele, je pokazala „Laibacherca“ pod vredništvom dr. Klun-a in druzih vrednikov, in nekdajni „Illyrisches Blatt“. Al kako more sedaj drugač biti, ko je vredništvo njeno v rokah vrednika, kteremu je krajnska dežela čisto „terra incognita“, ki besedice ne razume tistega naroda, ki prebiva v tej deželi, in še celó misli, da ga je Bog poslal za luč „nemške kulture“ v slovensko deželo. Če že človek pride s trebuhom za kruhom v ptujo deželo, naj se saj vede kakor se omikanemu človeku spodobi in naj ne draži v domačem in druzih časnikih ljudí, ki druzega nič nočejo kot pravico tudi za-se! Kadar bo „Laibacherca“ tako srečna, da bo imela od vseh strani domače dežele toliko dopisnikov in toliko bravcov kot jih imajo „kosček“ papirja „Novice“, in ne bo sirota tako zapuščena kakor je sedaj od dopisnikov in naročnikov, ampak kadar bo tako veljavo imela kakor „kosček“ papirja, takrat še le bo pravico imela ošabno svojo glavo povzdigniti. Dostihmal pa naj lepo pohlevna bo in Boga hvali, da ima od druge strani pomoči, da more živeti, in naj ne žali „koščeka“ papirja, ki se tudi brez primere z „Laibacherco“ more imenovati „charta magna“ ravnopravnega slovenskega naroda. — To naj bo zadosti danes dr. Issleibu od „koščeka“ papirja. Če bo pa treba, bo ta „kosček“ še marsikaj druzega povedal. Za pravice svojega naroda se poganjaje od nekdaj se ne bomo dali z nobenim hrupom sovražnikov naših, kterim so Slovani danes „reactionär“ jutri „revolutionär“, v kozji rog vgnati ravno sedaj, ko ima vsak narod pravico se oglasiti za svoje pravo na postavni poti. In slovenski narod ima žalibog! dovelj ran odkriti svetu.

Iz Ljubljane. Odgovor gosp. ministra Schmerling-a na interpelacijo dr. Toman-ovo zastran vpeljave národnega jezika v gimnazije in realke po postavi od 8. augusta 1859 je tudi tukaj, kakor v druzih slovanskih deželah, izbudil dvombo: ali se bo naš jezik štel med tiste, ki je že dosti omikan za učni jezik? Cesarska postava od leta 1859 ne dela razločka med jeziki, ampak govorí le od večine prebivavcov, po kteri se ima ravnati vpeljava jezika v šole; diploma oktoberska, lastnoročno pismo cesarjevo do ministra deržavnega, prestolni ogovor obetajo vsem narodom brez izjeme ravnopravnost narodno; gosp. minister sam je, ko je peticijo slovensko blagovoljno sprejel, obljubil ravnati po besedah ustave in prestolnega ogovora. Ako pa se bojo presojevali jeziki še le po svoji zrelosti, je vprašanje: kdo bo o tem sodnik? kdo bo narodu spričbo podpisal, da je zrel v svojem jeziku podučevan biti? Kdor ne pozná naše literature popolnoma in ne vé, da že skoro v vseh tistih rečéh, ki se učijo v šolah, imamo saj tolikšne knjige spisane, da je terminologija njih posebnih tehničnih izrazov določena, kar najočitniše spričuje tudi naš bogati nemško-slovenski slovnik, ne more sodnik biti: ali je naš jezik sposoben za učni jezik ali ne. Slovenci so djansko pokazali, kaj premorejo, ako se pogleda na poslednjih 15 let, kaj so dognali v svojem jeziku v tem kratkem času. Dajte jeziku le v šoli in uredih še pravico, in kazal vam bo kmali svoje veličastvo „na desno in levo narodov.“ Tistim verlim poslancom, ki zagovarjajo pravice slovanskih narodov, izročujemo sveto nalogo, naj doveršijo to imenitno reč tako, kakor jo terja pravica vsacega naroda; našega domoljubnega gosp. dr. Tomana pa, ki je to reč sprožil v deržavnem zboru, še posebno prosimo, naj gosp. ministra prosi, da berž ukaže, ktere šolske bukve se imajo nemudoma spisati: v enem letu bomo imeli vse, kar bo treba; učiteljev sposobnih pa imamo že zdaj za vse gimnazije na Slovenskem zadosti.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja. *(Iz deržavnega zbora).* Zbornica gospôka je v svoji seji 21. junija v nekterih razdelkih zavergla sklep zbornice poslancov, ki ga ji je ta poslala o postavi zastran neodgovornosti in nedotakljivosti deržavnih in deželnih poslancov in z večino glasov poterdila novo osnovo, ki jo je izdelal njeni odbor. Gospodje dr. Palacky, knez Vinc. Auersperg in grof Leon Thun so govorili nasproti in za to, naj tudi zbornica gospôska poterdi to kar je zbornica poslancov sklenila; al ker je tudi minister Schmerling podpiral odborov predlog, je bil sprejet z 42 glasovi zoper 23. Po tem takem bo romala ta postava še enkrat v zbornico poslancov, da jo vnovič v pretres vzame.

V zbornici poslancov je bil pretekli teden važen. V seji 19. junija je odgovoril minister Šmerling na vprašanje Lapenovo, da so cesar 14. dan t. m. ustanovljenje deželnega odbora dalmatinskega dovolili; na vprašanje dr. Tomanovo zastran obveljave slovanskih jezikov v šolah pa je gosp. minister oziraje se na šolske postave preteklih let rekel, da še danes hoče vlada različnim narodom cesarstva pravična biti, da se malo po malo narodni jezik kot učni jezik vpelje v šole; al to se more zgoditi le pri takih jezikih, ki so že znanstveno omikani, — kjer je učiteljev takih, ki so dostojno izobraženost sprejeli v svojem narodnem jeziku, in kjer je slovstvo národno že vstvarilo potrebnih knjig. Za tem je odgovoril minister na vprašanje Pfretschnerjevo, kaj bo vlada storila zoper Tirolce, ki so sklenili v svojem deželnem zboru, da hočejo katoliški

cerkvi svojo starodavno veljavo obderžati in da ne marajo za postavo od 8. aprila, po kteri se protestantom enake pravice podeljujejo, kakor katoličanom. Minister je na to odgovoril, da cesar v taki obliki, kakor je deželni zbor predložil svoj sklep o protestantih, ga ne morejo sprejeti, ker se opira na §. 17 deželne postave, ne pa, kakor bi imelo biti, na §. 19. a. Sicer pa je bilo deželnemu poglavarstvu tirolskemu ukazano, naj ne terpí nobenega upora zoper protestantiški patent; tudi višji deželni sodniji je bilo zapovedano, naj kaznuje vsakega po postavi, kdor se pregreší zoper ukaze tega patenta, in škofu briksenškemu je bilo naročeno, naj zapové svojim duhovnom, da ravnajo v duhu ces. patenta.

Potem je prišlo drugo branje dr. Mühlfeldovega predloga na versto, ki želí, naj se določijo posebni odbori za napravo tistih ustavnih postav, ktere je uni dan nasvetoval. Dr. Herbst kot referent je o tem pervi govoril in si dokazati prizadjal, da osnova teh postav spada ob oblast tega deržavnega zbora. Potem so se začeli splošni pomenki o tem predlogu. Stopil je pervi na oder dr. Smolka in za njim dr. Rieger, — oba Slovana z dušo in telesom; uni vodja Poljcov, ta vodja Čehov. Tiho je postalo v zbornici; vsaka stran je radovedno čula, kaj bota govorila; zlasti levíca je pazila na Smolkov govor, ker se je v sladkem upanji že več dni zibala, da bode prestopil iz desne na levo stran. Al zmotila se je, mo ák kakor je Smolka, ostane dosleden v tem, kar je za pravo spoznal. Govoril je mirno in si prizadeval potolažiti strast svojih nasprotnikov dokazovaje jim, da Slovani hočejo edino cesarstvo, pa samopravlje (autonomijo) dežel posamnih in narodnost svojo, brez ktere ni svoboda nikakor mogoča. V ravno tem duhu je govoril tudi dr. Rieger, zagovarjaje pravice slovanskega naroda, le s tem razločkom, da Smolkov govor je bil enak ponosni pa mirno tekoči reki, Riegerjev pa valovju razdraženega morja, kterega ukrotiti še celo znani zvonček predsednikov ni mogel. Obá govora sta tako važna na mnogo stran, da ju bojo prinesle prihodnje „Novice“ od besede do besede, kakor tudi dr. Tomanov govor 22. junija, v kterem je krasno in tolažljivo govoril o pravicah narodov, o potrebni autonomii dežel, o odgovoru ministra Schmerling-a na njegovo interpelacijo itd. Govorilo je za tem še več drugih poslancov; imenitniši govori so bili Clamovi, Petrinovi, škofa Jirsika, ki je zagovarjal toliko napadano katoliško cerkev, Brincov in Pillersdorfov, čigar beseda je bila polna mirú in sprave. Včeraj so se začeli sosebni pomenki o Mühlfeldovem predlogu. Omeniti moramo še, da v tej seji je tudi zbor poslancov kakor zbornica gosposka enoglasno sklenil, ko je slišal, da se bo presvitla cesarica spet za zdravja voljo podala na otok Karf, poslati deputacijo do nje s serčnimi vošili za dosego terdnega zdravja. Al obema zbornicama sta presv. cesar in cesarica poslala odgovor, da se lepo zahvalita za nju lojalno razodetje, da pa v svoji žalosti nista v stanu deputacije sprejeti.

— Presvitla cesarica, spremljena od Njih Velič. cesarja, se je v saboto popoldne po železnici podala čez Terst v Miramare, odkodar bo po morji pot nastopila v Karf, otok jonskega morja.

— Važniše novice preteklega leta moremo danes spet le ob kratkem dovzeti. — Tudi od zbornice magnatov poterjena ogerska adresa je menda šla že na Dunaj k cesarju. Ali jo bojo cesar sprejeli ali ne, in kaj bo potem? je zdaj najvažniše vprašanje. Naj popišemo danes, kako stojé Ogri s svojimi brati Slovani.

Izun Rusinov izrekli so se vsi drugi slovanski narodi na Ogerskem, to je, Hervatje, Serbi in Slovaki, v kakošnem razmerju hočejo gledé narodnosti s Magjari živeti. Mislimo svojim bravcom ustreči, ako jim očitovanje teh naših soplemenih bratov na kratko oznanimo.

Serbi so v svoji še mesca aprila t. l. v Karlovcih deržani skupščini sklenili zahtevati, da naj jim se odloči njihovo zemljišče pod imenom „serbska vojvodina“, h kteri bi pripadali vsi kraji in mesta v Bački in temeškem Banatu, kjer so prebivavci serbski večina, kakor tudi Srem in graničarski regimenti petrovaradinski in serbsko-banaški s titelskim bataljonom, in kteri na čelu bi stal po narodu izbrani vojvoda; ona bi bila sicer celovit del ogerske dežele, ter bi ž njo skupaj imela kralja, deželni zbor in zakone, kakor tudi centralno oblast; po drugi strani pa vendar svojo samostojno upravo, v smislu dosedanjih ogerskih županij; svoj jezik v cerkvi, šoli in uredu; popolno nezavisnost v cerkvenih in verskih rečéh; svojo lastno višjo (apelacijsko) sodnijo; upravi na čelu bi stal vojvoda z narodno skupščino ali njenim odborom; pri namestništvu in najvišji sodníi v Pešti bi morali postavljeni biti serbski referenti; na deželnem ogerskem zboru serbski poslanci ne bi imeli vsaki svoj — ampak vsi skupaj en glas, tako da bi zborni sklep še le takrat za vojvodino obveljal, kadar bi mu večina serbskih poslancov pristopila. Ti serbski zahtevi se imajo ko kraljevski predlogi poslati ogerskemu deželnemu zboru, ter se po njem kakor tudi po kralji, da postavno moč zadobijo, poterditi.

V hervaškem deželnem zboru je spet centralni odbor, v sporazumljenji z vsimi druzimi odbori, v ktere je zbor razdeljen, te dni načertal sledeče pogoje o združenji z Ogri: ogerski deželni zbor naj najpred prizná, da kraljestvo dalmatinsko, hervaško in slavonsko skupaj z Reko in vojaško granico hervaško-slavonsko od kraljestva ogerskega popolnoma nezavisno in samostojno; da je po dogodkih leta 1848 in 1849 prestala med njima vsaka pred obstavša zveza izun da imata obadva tistega kralja, ki se krona ob enem za ogersko in za dalmatinsko-hervaško-slavonsko kraljestvo. Kadar bode ogerski deržavni zbor vse to pripoznal, da so tedaj Hervatje in Slavonci privoljni z Ogri v obrambo ustavne slobode jačjo vez, ko je dosedanja, napraviti. Slovaki naposled so imeli tudi te dni zbirališče v Turoškem sv. Martinu, ter sklenili poslati na ogerski deželni zbor prošnjo sledečih 4 členov: a) Naj jim se odloči posebno zemljišče pod imenom: „Hornyo-uhorske slovenske okoli“ kamor bi spadali vsi kraji in mesta, v kterih so Slovaki večina; vendar tako, da bi to zemljišče ostalo celovit del ogerske dežele; b) naj se v okrožji tega zemljišča vpelje povsod narodni jezik ko uredni; c) naj se napravi za nje slovanska višja in menična sodnija; in za izobraževanje slovaških pravoznancov naj se osnuje slovaška pravna akademija; d) na peštanskem vseučilišču naj se vstroji stolica za slovensko (slovaško) slovstvo, in slovenski matici naj se daje podpora iz deželnega zaklada.

Napomenjamo še, da se tudi Rusini in Rumuni gibljejo, in enake zahteve pripravljajo. Posebno se sedmograški Rumuni tako očitujejo, da dokler se ne prekličejo oni členi ogerskih zakonov od leta 1848, ki ustanovljajo magjarsko supremacijo čez vse druge nemagjarske narode na Ogerskem, ne bodo oni nič hotli znati od zveze (unije) z ogersko krono.

— Cesar Napoleon je priznal te dni italijansko kraljestvo, pa s tem prideržkom, da za zdaj ostane francozka armada še v Rimu, kar je Lahe nekoliko poterlo. Govori se, da tudi rusovska vlada bo kmali priznala italijansko kraljestvo. — Sv. oče papež so spet zboleli, in če je res, kar se v časnikih bere, je njih bolezen nevarna.

Kursi na Dunaji 25. junija.

5% metaliki 68 fl. 15 kr.	Ažijo srebra 36 fl. 75 kr.
Narodno posojilo 79 fl. 75 kr.	Cekini 6 fl. 57 kr.

Odgovorni vrednik: Dr. Janez Bleiweis. — Natiskar in založnik: Jožef Blaznik.